

GYVIEJI ARCHYVAI

Deja, visi labai pavėlavom...

Dar nevēlu ir niekad nevēlu net prie tamsios duobės sustojus atsiprašyt ar pasakyti apie žmogų gerą žodį

Taip rašė Varėnos rajono Naniškių mokykloje apie 1960 metus mokytoju dirbęs poetas, politinis kalinys Paulius Drevinis.

Prisiminęs šiuos poeto žodžius pagalvojau, gal dar iš tikro nevēlu pasakyti tai, kas liko nepasakyta Marcinkonių kapinėse šaltą žiemos dieną prie kapo duobės atsisveikinant su išėjusiu amžinybėn politiniu kaliniu Benediktu Navicku. Tai buvo 2006 metų vasario 6 diena.

Lankydamas giminių kapus Marcinkonių kapinėse visada uždegu žvakelę prie kuklaus paminklėlio B. Navickui atminti, kuris patatytas Merkinės seniūnijos Gintauto Tebėros ir Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojo Algimanto Černiausko rūpesčiu. B. Navickas man nebuvo nei giminitis, nei šiaip labai pažįstamas. Likus tik pusmečiui iki jam paliekant šį pasaulį, su juo teko bendrauti tik keletą kartų. Tačiau pamačiau, kad po skurdžiu apdaru ir paties skurde gyvenančio Benedikto krūtinėje plaka tikro Tėvynės patrioto širdis.

Tuo metu, 2005 metais, dirbau Seimo nario Algio Kašėtos etatiniu padėjėju, jo biure Varėnoje priiminėjau gyventojus. Be to, teikiau konsultacijas ir kitą pagalbą buvusiems politiniams kaliniams, laisvės kovų dalyviams, tad interesantu nestigo.

Vieną dieną į kabinetą atėjo vyriškis, pasiramsčiuodamas gražiai drožinėta

lazda, apsilikęs gerokai nudėvėta miline, su barzdele. Mano dėmesį atkreipė tai, kad žmogus jau nuo pasilabinimo prabilo gražia linkuviečių-pasvaliečių tarme (aštuose kraštuose prieš kelis dešimtmečius buvau dirbęs). Pavaišinau interesantą arbata. Prisistatęs, kad yra Merkinės seniūnijos Gudakiemio kaimo gyventojas Benediktas Navickas, jis nuosekliai pradėjo dėstyti savo problemą. Paaiškino, kad niekada niekam niekuo nesiskundė, bet dabar jau keletą metų neturi darbo, nes likviduotas kiaulių kompleksas, kur jis dirbo darbininku. Šiuo metu gyvena tik iš kartu gyvenančios tetos labai mažos pensijos. Malakų žiemai prisineša iš miško – pats ant pečių. „Man dar tik 59 metai, – kalbėjo Benediktas, – pensija – dar toli, norėjau gauti išankstinę pensiją. Kito pragyvenimo šaltinio neturiu, sveikata blogėja. Tačiau trūksta 3 metų darbo stažo.“ Anot pašnekovo, jis 1964-1968 m. dirbo Pašvitinio bažnyčioje, tuometiniame Linkuvos rajone, zakristijonu, oficialiai gaudavo kad ir mažą atlyginimą, bet dabar niekas neranda dokumentų apie šį darbo laikotarpį.

Paklausinėjus daugiau, kaip Benediktas atsirado kaip Benediktas, išgirdau jo gyvenimo istoriją, kurios beklaušdamas mažiau apie mūsų visų, o labiausiai – valdžios žmonių abejingumą dėl tų, kurie dešimtmečius

gyvena greta mūsų, tačiau nesigiria savo nuopelnais ir nesimuša į krūtinę demonstruodami, kaip labai myli Tėvynę – labiau už turimus milijonus ar vilas šiltuose pajūriuose – kaip tai daro kai kurie mūsų valdžios vyrai, net nestovėję Baltijos kelyje.

Benediktas papasakojo, kad dirbdamas zakristijonu Pašvitinio bažnyčioje ir mokydamasis Pašvitinio vidurinėje mokykloje bei būdamas gerokai vyresnis už kitus mokinius, sukūrė nelegalią antitarybinę organizaciją (tai liudija ir archyvinės pažymos). Lietuvos Nepriklausomybės švenčių metu, nusipirkę medžiagos, pasiūdavo trispalvę ir išskeldavo virš Pašvitinio vėjo malūno. Ypač jam talkino moksleivis A. Levanas. Saugumiečiai keletą dienų bijodavo lipti nuimti vėliavos. Suprantamas saugumiečių nerimas – juk tai buvo ne pokaris, o 1967-1968 metai. Pajautęs Benediktas Navickas, kad yra KGB sekamas, 1968 m. išvyko į Vilnių, palikė ryšius su buvusiais bendražygiais pašvitiniečiais. Tačiau 1969 metų vasario mėn. Vilniuje buvo areštuotas, apkaltintas pagal LTSR BK 68 str. 1 d. 70 str. ir 241 str. ir kalinamas Vilniaus kalėjime Nr. 1. Anot Benedikto „tik advokato, kilusio iš Pasvalio krašto dėka, nebuvo išsiųstas į lagerį“, bet buvo nuteistas ir nuo 1969 m. vasario 12 d. iki 1970 m. spalio 26 d.

priverstinai gydytas Naujosios Vilnios psichoneurologinėje ligoninėje. Ten ir prarado sveikatą.

Paleistas iš ligoninės niekur negalėjo dirbti – visur buvo sekamas. Todėl Benediktas priėmė sprendimą bėgti iš Vilniaus. Patraukė į kitą Lietuvos pusę. Kaip pasakojo Benediktas man, taip pat žurnalistams 2005 03 09 LRT televizijos laidoje „Požiūris“, keliaudamas neturėjo nei pinigų, nei maisto. Dažnai maitinosi vien prie vandens telkinių rastomis kriauklelėmis. (Beje, anot Benedikto, kai pasibaigia tetos pensija, kriauklelės praverčia ir dabar.) Taip Benediktas atsidūrė Marcinkonyse. Ilgokai dirbo lentpjūvėje. Vėliau B. Navickas apsigyveno Gudakiemio kaime, dirbo kiaulių komplekse iki jo bankroto.

Susipažinęs su tokia sudėtinga B. Navicko biografija ir dabartine situacija bei matydamas, kad ir sveikata jo silpna, paaiškinu, kad jis turi teisę gauti Laisvės kovų dalyvio ar politinio kalinio statusą. O pasakyti kad ir išankstinę pensiją, dar gautų ir Valstybinę pensiją. Anot B. Navicko, prieš keletą metų jis buvo atvažiavęs su šiais klausimais į Varėną, bet valdininkai paaškinu, kad neverta gaišt laiko, nes susitvarkęs statusus gaus tik pigesnę bilietą autobusui. Išaiškėjo, kad praėjus net 15 metų nuo Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo, dėl ko B. Navickas kovojo, kėlė trispalvę, kalėjo ir prarado sveikatą, dar ir 2005 m. jis net nereabilituotas.

Kaip rašė poetas Stasys Stacevičius viename leidinyje (2010 m. vasario 16 d.), „Sąjūdžio pradžioje trispalvė per Vasario 16-ąją suplevėsuodavo visada tik B. Navicko daugiabučio buto balkone, užtai ir buvo pramintas Vėliavininku – barzdele, nes niekam daugiau iškelti vėliavos nerūpėjo...“ Sąjūdžio metu B. Navickas pats rašė ir vietinius laikraščius. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Varėnos skyriaus leidinyje „Varpilė“ 1990 m. kovo 15 d. po savo parašy-

Benediktas Navickas pakeliui iš Merkinės į Subarionis Brolių Černiauskų nuotr.

tu straipsniu „Prisiminkime ir vienykimės“ B. Navickas prirašė: „Jei spausdinsite, prašau, kaip ir anksčiau, rašyti mano visą „titulą“ – Merkinės tarybinio ūkio Gudakiemio kiaulių fermos pakaitinis šėrikas – lai ir „dideli ponai“, mokyti žmonės žino, kad už Lietuvą su Sąjūdžiu eina ne tik kažkokie „lengvadarbiai inteligentai“, bet ir paprasti purvabridžiai“. Kiekvieną sekmadienį pėsčiomis pasiramsčiuodamas savo išdrožta lazda apie penketą kilometrų keliaudavo į Merkinės bažnyčią.

Jau tą pačią apsilankymo Seimo nario priimamajame dieną B. Navickui užpildėme prašymus, anketas, reikalingas politinio kalinio statusui gauti. Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojas A. Černiauskas pagelbėjo Benediktui kitais reikalais. Matydamas, kad Benedikto sveikata vis blogėja, Seimo narys A. Kašėta kreipėsi į daugelį institucijų, prašydamas B. Navicko reikalus spręsti skubos tvarka. Parašiau užklausa į Šiaulių apskrities archyvą, ir greit buvo gauta pažyma, įrodanti B. Navicko darbo stažą, kai 1964-1968 m. jis dirbo zakristijonu. B. Navickui 2005 m. pabaigoje buvo paskirta išankstinė pensija. Jis buvo reabilituotas ir 2005 m. gruodžio 27 d. jam suteiktas politinio kalinio statusas, paž. Nr. 005659.

Dėl Laisvės kovų dalyvio statuso suteikimo, kaip ir dėl kitos visokeriopos pagalbos, kuri buvo jau seniai būtina B. Navickui, deja, visi labai pavėlavom. Sveikatai visiškai pašlijus Benediktas, arba Vėliavininkas-barzdele (taip daugelis jį vadino) 2006 m. vasario 5 dieną Alytaus ligoninėje atsisveikino su šiuo pasauliu.

Ko gera, jau ir ne viską supratęs, kad gavo nukentėjusiojo nuo okupacijos politinio kalinio statusą ir kitą pagalbą, nes viskas buvo pavėluota... Prisimenu, kad minėtoje LRT televizijos „Požiūris“ laidoje į žurnalistų klausimą, ar nejučia kam nors neapykantos, pykčio

dėl visko, kas buvo, Benediktas atsakė, kad tikrai – ne. Į kitą klausimą, ko jis šiuo metu labiausiai pageidautų, atsakė, kad labai norėtų dar aplankyti draugus Pašvitinyje, Bauskėje, nuvykti į Suvalkus, deja, negali, nes neturi pinigų net nuvažiuoti į Marcinkonis aplankyti motinos kapo...

Į Marcinkonių kapines, kur atgulė amžinam poilsiui greta motinos šaltą 2006 m. vasario 6 dieną, Vėliavininką atlydėjo pats Merkinės dekanas Robertas Rumšas, Gudakiemio kaimo bendruomenės atstovai, Merkinės seniūnas G. Tebėra, Algimantas ir Mindaugas Černiauskai, Marcinkonių seniūnas Vilius Petraška ir kiti. Tai buvo prieš dešimtį metų. Šiais metais Benediktui Navickui būtų sukakę 70 metų.

Neseniai internete perskaiciau „Šiaulių krašto“ informaciją, kad Pašvitinio vėjo malūne norima įkurti muziejų. Ten įrengtų ekspoziciją ir apie B. Navicką, kuris sovietmečiu su draugais kėlė trispalvę virš malūno, tačiau neturi jokių žinių, kur dingo B. Navickas, paleistas iš kalėjimo. Prašoma apie jį informacijos. Ilgai nelaukęs, išsiunčiau Pašvitinio seniūnei R. Krištopaitienei, kuri rūpinasi šiuo reikalu, turimas dokumentų kopijas apie B. Navicką. Pasiteiravus paašikėjo, kad B. Navicko buvęs kaimynas Gudakiemio kaime Jonas Čaplinkas, nors nuo Vėliavininko-barzdelės mirties praėjo 10 metų, išsaugojo jo albumus, laiškus, kitą medžiagą. Visa tai perėmė saugoti Merkinės muziejaus direktorius Mindaugas Černiauskas.

Norėčiau rašinį ir užbaigt poeto Paulio Drevinio žodžiais, šiuo atveju skirtais B. Navickui – Vėliavininkui: „Žemė Tave guos, ji Tave ramins po ilgų kelionių ir sunkios tremties...“

Vytautas KUKLYS
LPKTS Varėnos filialo
pirmininko pavaduotojas,
LPTTS Tarybos narys

Buvau apkaltintas tarybinės tėvynės smeižimu ir valstybei nelegaliu nelegaliu būrių organizavimu. Dėl mano atsakymų tardymo metu specifikos buvau įtaras psichiškai nesveiku. Tuo tarpu remdamasis man valstybės skirtas advokatas, žydas Gviša pasistengė, kad užuot suilomo aštuonerių metų kalėjimo su daliniu nušėtimu man būtų skirtas trim metams priverstinis gydymas Naujos Vilnios psichoneurologinėje ligoninėje. Tačiau ligoninėje pakanka ir tikrų ligonių, tai iš ten išleido baigiantis 1970, diagnozavęs šizofreniją ir išašė kas mėnesį lankytis rajono, kuriame gyvensiu, nervų ligų gydytojo kabinete. Saugumas betgi neišleido iš akių kad ir „neveiksnaus“, ir į kokią darbavietę beatsičiau dirbti, visų vadovus spėdavo, kas atėjo ir kaip elgtis, todėl būdavo atveju, kad jei duoda darbą su pakankiamu atlyginimu (150-180 rublių + 25 rublių avanso) – gyvenk nors palapinėje ar pasiūriėje, o jei duoda bendrabutyje kambarėlis vienam – bendrabučio administracija pareigojama sekti, kas ateina, ka veikiu po darbo net kartais patikrinti saunamius laiškus. Darbo kolek-

Ištrauka iš paties B. Navicko ranka 2005 06 18 rašyto jo gyvenimo aprašymo

LSSR KGB prie LSSR Ministrų tarybos Tardymo skyriaus vyr. tardytojo 1969-03-12 nutarime nurodyta, kad Navickas Benediktas, Pranciškaus, g. 1946 m., kaltinamas tuo, kad dirbdamas 1966-1968 metais zakristijonu, Pašvitinio mstl. Pakruojo r. sukūrė nelegalią antitarybinę organizaciją.

PAGRINDAS. F. K-1. Ap. 58. B. B. Nr. 47559/3. T. 1. L. 3, 25, 44, 45, 83, a. p., 85, 122. B. B. Nr. 47559/3. T. 2. L. 100.

Ištrauka iš Lietuvos ypatingojo archyvo 2005 11 04 išduotos pažymos apie Lietuvos SSR valstybės saugumo komiteto (KGB) archyvine fonde saugomą Benedikto Navicko baudžiamąją bylą bei kitus dokumentus